

Zbigniew Bukowski, Leszek Gajewski, Jerzy Gaul, Krystyna Sokołowska

Grzybiany, woj. legnickie. Stanowisko 1

Informator Archeologiczny : badania 12, 80-84

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BYSZYNO, gm. Białogard woj. koszalińskie Stanowisko 11	patrz okresy brązu
CEDYNIA woj. szczecińskie Stanowisko 2a	patrz wczesne średniowiecze
CHWARZNO, gm. Stara Kiszewa woj. gdańskie	patrz okresy brązu
DĄBROWKA, gm. Klenica woj. zielonogórskie Stanowisko 9, 10, 13, 14, 14a, 20	patrz okresy brązu
DĘBCZYNO, gm. Białogard woj. koszalińskie Stanowisko 39	patrz okres wpływów rzymskich
DOBCZYCE woj. krakowskie Stare Miasto	patrz późne średniowiecze
DRZEWICA, gm. Bytnica woj. zielonogórskie Stanowisko 6	patrz okresy brązu
GORZYCA woj. gorzowskie	patrz późne średniowiecze
GRZYBIANY woj. legnickie Stanowisko 1	Polska Akademia Nauk Instytut Historii Kultury Materialnej w Warszawie

Badania prowadzili doc. dr hab. Zbigniew Bukowski /kierownik ekspedycji i autor sprawozdania/, mgr Leszek Gajewski, mgr Jerzy Gaul, mgr Krystyna Sokołowska /Okręgowe Muzeum Miedzi

w Legnicy/ oraz studenci archeologii Uniwersytetu w Warszawie i Poznaniu, Finansował IHKM PAN. Szósty sezon badań. Osada otwarta kultury łużyckiej ze schyłku epoki brązu i z okresu Hallstatt C-D.

Kontynuowano rozpoznawanie dalszych fragmentów wewnętrznej zabudowy osiedla otwartego kultury łużyckiej. Badaniami objęto fragment osiedla zajęty przez pracownię brązowniczą. W bieżącym sezonie dążono do uchwycenia pełnego zasięgu pracowni, odkrywając ogółem powierzchnię około 200 m², przy miąższości nawarstwień 0,90 - 1,20 m oraz kończąc eksplorację około 75 m² powierzchni, niezbadanej w 1977 r. z powodu powodzi. W trakcie badań okazało się, że pracownia ta zajmuje znacznie większą powierzchnię /orientacyjnie około 100 m²/ i nie udało się uchwycić jej pełnego zasięgu.

Obserwacje w zakresie stratygrafii potwierdzają obecność trzech wyraźnych nawarstwień osadniczych, związanych wyłącznie z kulturą łużycką:

I - nad gytią kredową /calec/ w cienkiej warstwie torfu glonowego ujawniono ślady konstrukcji drewnianych w postaci "ulicy", wykładanej poprzecznymi bierwionami oraz podłużnymi belkami /zapewne pozostałości legarów/ oraz prawdopodobnie związanego z nimi płotu /pozostałości drewnianych pali, usytuowanych w rzędzie/. Warstwie tej towarzyszył liczny materiał zabytkowy - ceramika i kości. Ceramika wykazuje wyraźne różnice w stosunku do występującej w późniejszych nawarstwień /II i III/, jest często wygładzana /ciemno-brązowa oraz czerniona/, bogato zdobiona oraz występują niektóre formy /wazy, amfory/, pojawiające się później tylko sporadycznie.

Ponadto w warstwie tej ujawniono cały szkielet zwierzęcy /prawdopodobnie łosia/; albo była to ofiara kultowa albo też padłe zwierzę, przyniesione tu przez fale jeziora. Warstwa ta wykazuje wyraźne ślady działalności fal jeziora w części brzegowej.

Powiązanie stratygraficzne wspomnianej konstrukcji z dobrze zachowanymi elementami, ujawnionymi uprzednio /lata 1972-73/ w obecnym pasie brzegowym jeziora, możliwe będzie po wykonaniu dodatkowego przekopu, biegnącego od brzegu jeziora do miejsca pracowni. Stwierdzono, iż omawiany poziom oddzielony jest od następnego /II/ warstwą namuliakową oraz cienką warstwą torfu, wskazującymi na znaczną przerwę czasową w użytkowaniu półwyspu w charakterze miejsca na osiedle;

II - obejmuje ona nawarstwienia współczesne pracowni brązowniczej, ułożonej w bliżej jeszcze nie określonej budowlu; uchwyciono jej ściany zachodnią i południową, wyraźnie wyznaczone przez pozos-

tałości drewnianych bierwion i skupiska ceramiki, kości oraz rozmaite odpadki produkcyjne. Warstwa ta w profilu odznacza się wyraźnie w postaci poziomu o szczególnie dużym nasyceniu w ceramikę i polepę oraz kości /spąg warstwy/. Stwierdzono, iż pracownia usytuowana była po linii SW-NE, równoległe do przebiegu krawędzi półwyspu. Wyróżniające się w jej obrębie znaleziska omawiamy poniżej;

- III - warstwa związana z osiedlem, istniejącym po okresie trwania fazy z pracownią brązowniczą, stanowiąca bezpośrednią kontynuację poprzedniej /brak wyraźniejszej granicy/. W profilu wyróżnia się obecnością kolejnego wyraźnego nawarstwienia z ceramiką, kośćmi, a zwłaszcza polepą. W jej obrębie ujawniono kilka kamiennych palenisk oraz stosunkowo bogaty i zróżnicowany materiał ceramiczny i kościany. Uderza jednak ubóstwo innych kategorii zabytków ruchomych.

Bardzo słabo zaznacza się poziom średniowieczny /domniemana warstwa IV/, którego obecność rejestrują nieliczne ułamki ceramiki średniowiecznej i nowożytniej. Brak materiałów wcześniejszych.

Bogato reprezentowany materiał ruchomy, związany głównie z warstwą II, obejmuje:

1. zawieszkę brązową w kształcie zwierzęcej figurki /byk/ długości 28 mm, przedstawiającą zwierzę w formie naturalistycznej. Jest ona zaopatrzona na grzbiecie w ogniwo do zawieszania. Stanowi import zapewne wschodniohalszacki, jakkolwiek podobne zawieszki, lecz gliniane, znane są z kilku obiektów "łużyckich" z terenu Polski /np. Smuszewo k. Wągrowca/;
2. metalowy pierścień z pozostałością oczka. Bez wątplenia import południowy, typu dotąd nieznanego z obrębu kultury łużyckiej;
3. cztery gliniane pintadery, tj. pieczęcie /trzy dalsze ujawniono w sezonie 1977 r. /, typu nieznanego w obrębie kultury łużyckiej. Odkrycie fragmentu formy odlewniczej z odciskiem podobnej pieczęci /motyw 3 ogniwek połączonych w formie trójkąta/ zdaje się sugerować, iż były one wykorzystywane m.in. w charakterze matryc do wytłaczania w formie odlewniczej negatywów przedmiotów ozdobnych;
4. dwie całe formy odlewnicze oraz około 800 ułamków dalszych, reprezentujących głównie typ form do wytwarzania przedmiotów w formie bransolet oraz zapewne naszyjników;
5. gliniane wylewy do form, czopy itp.;
6. fragmenty glinianych łyżek odlewniczych, tygli oraz dysz, wykazujących silne przepalenie;
7. duża ilość żużli z tygli odlewniczych oraz rozmaite odpadki produkcyjne /m.in. silnie skorodowane grudki brązu/;

8. znaczna ilość bryłek rudy żelaznej, przy czym chodzi tu o surowiec ujawniony na wtórnym złożu, tj. celowo przyniesiony w obręb pracowni;
9. naczynia gliniane, w tym pozostałości kilku typu sitowatego oraz liczne naczynka miniaturowe /dozowniki? /;
10. kilka grudek surowca bursztynowego.

Uderza całkowity brak półfabrykatów brązowych lub fragmentów, stanowiących odpady produkcyjne, co wskazuje, że były one dokładnie wybierane z form w wypadku nieudanych odlewów.

Dotychczasowe rezultaty badań wskazują na obecność wielkiej pracowni odlewniczej, nastawionej na masową produkcję, wstępnie datowanej na okres Hallstatt C-D. Potwierdza to wielka liczba ułamków form odlewniczych i innych elementów, związanych z procesem produkcyjnym oraz nawarstwienia dużej miąższości, w obrębie pracowni dochodzącej do 25 cm.

W poziomie II tuż przy zachodniej ścianie pracowni stwierdzono pozostałości materiału paleobotanicznego - ziarna zbóż oraz żołądździe - związanego zapewne z zabudową mieszkalną bezpośrednio przylegającą do budowli z pracownią. Z poziomami II i III związany jest bogato reprezentowany materiał ceramiczny /głównie fragmenty naczyń chropowatych typu kuchennego/ oraz materiał kostny, w tym kości i kopyta m. in. tarpana. Uderza jednak fakt wystąpienia w warstwach II i III znacznie mniejszej liczby ułamków naczyń gładzonych /i zdobionych/ oraz poczerzonych, niż to stwierdzono w warstwie I. Ponadto w materiale obu tych warstw nie zaznaczyły się wyraźniejsze różnice, mimo iż ich odrębność zaznacza się w pro filu.

Pobrano próbki palinologiczne z obrębu samego osiedla oraz jego najbliższego sąsiedztwa /nasada półwyspu/; natomiast z samego osiedla oraz miejsca na początku półwyspu pobrano próbki do badań makologicznych. Przewiduje się w najbliższym czasie podjęcie badań specjalistycznych w celu odtworzenia technologii produkcji w oparciu o zachowane odpady produkcyjne /mgr Z. Hensel - Centralne Laboratorium IHKM w Warszawie/.

Coraz wyraźniej rysuje się istotna pozycja osiedla w Grzybianach w obrębie osadnictwa kultury łużyckiej okresu halsztackiego w tej części Dolnego Śląska /skupisko w dorzeczu Kaczawy/. Na czoło wysunąć tu trzeba fakt ujawnienia pracowni brązowniczej, rozmiarów dotąd nieznanych w obrębie tej kultury, wyróżniającej się ponadto bogactwem materiału zabytkowego. Dostarczyła ona, jak dotąd, najpełniejszego ilościowo i jakościowo materiału zabytkowego dla odtworzenia szczegółów technologii przetwórczości brązowniczej. Brązowa zawieszka w kształcie zwierzęcia oraz unikatowe pintadery, wskazują wyraźnie na silne powiązania z południem /krąg wschodniohalsztacki/, a odkrycie pierścienia, jak dotąd nie posiadającego w zespołach środkowoeuropejskich analogii, ma tu swą specjalną wymowę.

Zwraca też uwagę fakt, iż na południe od Grzybian w rejonie Złotoryi /około 20 km/, w podgórskiej strefie Sudetów, ujawniono już dawniej wyrobiska złóż cechsztyńskich z rudą miedzi /a nawet samorodkami/. Nie wykluczone, iż stamtąd może pochodzić surowiec, wykorzystany w w/w pracowni. Badania specjalistyczne planowane są na lata 1979-80, przy czym przewiduje się również podjęcie w tym rejonie szczegółowych poszukiwań terenowych.

HOLENDRY
woj. kieleckie

Polska Akademia Nauk
Instytut Historii Kultury
Materialnej
Zakład Archeologii
Małopolski
w Krakowie

Badania prowadził mgr Władysław Morawski,
Finansował Inwestor Linii Hutniczo-Siarkowej
przez WKZ w Kielcach. Pierwszy sezon badań.
Osada kultury łużyckiej i nikłe ślady osadnictwa
wczesnośredniowiecznego.

Stanowisko, badane w ramach akcji ratowniczej na trasie Linii Hutniczo-Siarkowej w województwie kieleckim, położone jest na cyplu /porośniętym lasem/ ograniczonym przez dolinki źródłowych strumieni rzeki Morawki, na gruntach Leśnictwa Jasień. Przed podjęciem badań południowa część stanowiska została zniszczona robotami ziemnymi przy budowie linii kolejowej LHS.

W dwu wykopach sondażowych położonych równolegle do linii kolejowej, po jej północnej stronie stwierdzono w humusie i podglebiu niewielką ilość ułamków ceramiki wczesnośredniowiecznej i z okresu kultury łużyckiej. Poniżej w piaszczystym podłożu natrafiono na 3 płytkie, niewielkie jamy, w których wypełniskach znaleziono niewielkie ilości grudek polepy, przepalone kamienie granitowe, ułamek żuźla żelaznego oraz fragmenty naczyń glinianych. Ceramika z jam pochodzi wyłącznie z naczyń kultury łużyckiej.

Materiał tymczasowo przechowywany w Pracowni Archeologicznej ZAM IHKM PAN w Igołomi.

Badania zakończono.

INOWROCLAW
woj. bydgoskie
Stanowisko 95

patrz
okres wpływów rzymskich